

обов'язок, який не обумовлений жодними цілями, в тому числі й метою догодити владі. Отже, долаються хибні ідеологічні інтерпретації Магабгарати, що дозволяє відновити ведичне розуміння символічної співвіднесеності війни в Магабгараті зі сучасною війною у вільному від ідеології релігійному розумінні.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-288-6-35>

Щербаков Я. І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри китайської філології
Київського національного лінгвістичного університету
м. Київ, Україна*

ВІДОБРАЖЕННЯ КОГНІТИВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ РАНЬОСЕРЕДНЬОВІЧНОГО КИТАЮ В «ЗАПИСКАХ ПРО ПОШУК ДУХІВ» ГАНЬ БАО

Аналізуючи особливості літературного надбання ранньосередньовічного Китаю ми розкриваємо надзвичайно важливий пласт формування китайського менталітету, адже саме період III–IV ст. є тією добою, коли сформувалася традиційна китайська синкретична система «трьох вчень», а також традиційна дихотомія «духовної географії Китаю», що поділяється в свідомості носія китайської культури на північний та південний Китай. Цей чинник було обумовлено новим геополітичним та культурним розподілом «ойкумени піднебесної», що трапився в хаосі війни після занепаду династії Хань

У сучасному літературознавстві літературний наратив Гань Бао досліджений не достатньо широко, наприклад у наукометричній мережі Scopus вдалося знайти лише одне дослідження, тематика якого межує з «Записками про пошук духів», це стаття Wenjuan Xie “Encountering Ghost Princesses in Sou shen ji: Rereading Classical Chinese Ghost Wife Zhiguai Tales”. Отже, літературному здобутку Гань Бао у сучасних лінгвокультурних дослідженнях на мою думку приділено не надто багато уваги, а значення збірки «Соу Шень Цзі» (Записок про пошук духів) на подальший розвиток літератури усєї «китаємовної ойкумени» доволі великий. Зокрема, ми маємо згадати збірки оповідань «Соу Шень Хоу Цзі» (продовження «Записок про пошук духів»), «Шень Сянь Чжуань» Го Пу, «Кун Ши Чжи Гуай», «Цзу ши чжи гуай» та інші [4].

Окрім того, «Записки про пошук духів» Гань Бао є засадничою книгою для формування релігії *шеньдао* – шляху духів, китайського «*сінто*», а згодом ця книга мала непрямий вплив на формування релігії *сінто* у Японії. Таким чином, досліджуючи світоглядно-літературну парадигму та образний ряд «Записок про пошук духів» ми розкриваємо як когнітивну картину світу ранньосередньовічного Китаю, так і розкриваємо той момент, коли почав формуватися китайський середньовічний світогляд, що мав значний вплив на формування менталітету народів Китаю в цілому.

Гань Бао жив наприкінці III, на початку IV ст., точні дати життя автора нам не відомі. Народився автор збірки у провінції *Хенань* у повіті *Сіньцай*. У родоводі Гань Бао ми можемо побачити служилих осіб того часу. Дід Гань Бао Гань Тун у період Трицарства (період р., за якого Китай був розколотим на три держави: У, Шу та Вей) служив в державі У, де отримав звання «полководця, що мужній у бою», можна припустити, що дід Гань Бао був знайомий з Сіма Чжао, який керував військовими походами царства *Вей* проти царства У та Шу. Син Сіма Чжао Сіма Янь заснував нову імперію *Цзінь*. В 256 році, після смерті Сіма Чжао родина Гань Бао переходить на службу у царство *Цзінь*. Батько Гань Бао був чиновником у царстві *Цзінь*. Таким чином, ми бачимо, що Гань Бао походив з служилої родини, військової та чиновницької. В умовах раннього середньовіччя ці дві сфери діяльності повністю переплелися між собою, адже займати державні посади і не керувати військом у таких умовах було просто не можливо. Родина Гань Бао була доволі бідною. Гань Бао мав природні здібності до науки та вроджене прагнення знань, згодом став чиновником, що було доволі престижним у Китаї тих часів, та згодом, спілкування у колі чиновників явно мало значний відбиток у творчості письменника. Спочатку Гань Бао брав певну участь у військових подіях 311–315 р., за що зайняв певну посаду при дворі князя-вана, згодом з 325 року керував повітом *Шіань* у провінції *Гуаньсі*, з 335 року входив до імператорського оточення. Маємо також відомості, що Гань Бао займав посаду придворного історіографа, працював над історією династії *Цзінь*, укладав коментар до давньокитайської «Книги змін», працював над кількома десятками історичних творів. Єдиною книгою, яка в поновленому за часів династії Мін вигляді дійшла до наших днів, є «Записки про пошук духів». На жаль, це майже уся біографічна інформація про автора, яка нам відома на сьогодні [2].

Таким чином, в контексті нашого дослідження ми можемо зробити короткий біографічний висновок про автора: Гань Бао походив з середовища чиновників та офіцерів китайської армії, проявляв неабиякий інтерес до історичної спадщини Китаю, був прекрасно освіченим

та захопленим істориком – літератором, не чужою для нього була і участь у батальних подіях. Отже, на історіографічній та водночас авантюрний характер творчості Гань Бао життєве оточення та життєвий шлях письменника мали сильний вплив. Безумовно, Гань Бао був прекрасним знавцем людської психіки та людського характеру, портретні характеристики персонажів Гань Бао завжди дуже чіткі, розкривають психіку людини. Вміє письменник і вдало «налякати» читача, утворивши у деяких оповіданнях збірки хронотоп повної безвихідності з ситуації, що склалася та всемогутності вищих непізнаних сил. Отже, не зважаючи на те, що автор жив ще в III ст., тонке знання психіки людини і витончений літературний стиль дозволило йому стати фактичним засновником жанру оповідання про духів. Оповідання зазвичай моторошного, «хоррору», навіть ми можемо сказати своєрідного «готичного хоррору», враховуючи вторгнення північних народів на терени Піднебесної.

Модус нарації Гань Бао розкриває темну, майже потойбічну сторону китайської літератури пропонує читачеві справжню альтернативу не лише конфуціанському моралізаторству, а і усьому китайському суспільству тих часів. Духи у Гань Бао змальовані використовуючи нові виражальні засоби, доступні жителю китайського темного середньовіччя: це не фантастичні зооморфні істоти, описані у книзі «Гір та морів», а це високоорганізоване суспільство, при тому, організоване набагато краще, ніж світ людей. Автор змальовує цілий ряд антропоморфних образів. Суспільство духів водночас тотожне суспільству людей, та водночас є «антитезою» людському суспільству, воно стоїть якби «над» людським суспільством, майже не вмішується в поточне життя живих людей, водночас повною мірою керує долею людини. В цьому разі ще раз маємо згадати, що за соціальним походженням автор збірки був державним діячем.

Зазначимо, що у багатьох оповіданнях збірки Гань Бао має місце зустріч з господарем духів, який живе чи у надрах гори *Тайшань*, чи у підземному чи підводному світі. Цей персонаж відає долями людей. Також у багатьох оповіданнях Гань Бао родичі, що нещодавно пішли з цього світу, приходять уві сні з проханням полегшити їхню долю в потойбічній, перевести їх на іншу посаду.

Імперський світ Китаю настільки пронизував світогляд Гань Бао, що навіть у потойбічній знайшлося місце для чиновників та для керівників підземних робітничих груп. Цей антропоморфний, чиновницький характер духів робив рецепцію оповідань збірки доволі легкою для пересічного, більш чи менш освіченого, китайського читача тих часів. Фактично, якщо первинний пласт збірки, а саме мотиви про зустріч з потойбічним, своїм корінням уходять у анімістичні вірування часів

неоліту, то пласт, який вносить автор, це є вже суто літературне «обрамлення» образів «духів» в оповіданні у повній відповідності з імперською культурою середньовічної Піднебесної. Зрештою, подібний літературний прийом ми зустрічаємо і у британській літературі, зокрема у готичному оповіданні вікторіанської доби. Контакт з духом у «Записках» майже ніколи не проходить для персонажа людини безслідно, він майже завжди змінює долю головних героїв п'єси, часто такий контакт є кульмінацією оповідання.

В цілому, оповідання Гань Бао є завершеним літературним мікрокосмом, у якому присутні усі необхідні ключові елементи: натуралістичний часопростір, чіткі та виразні персонажі з яскравими портретними характеристиками, події, що розгортаються у несподіваному для читача ракурсі. Вищезгадагі риси формують завершений характер оповідання. Не зважаючи на недостатньо багатий ряд виражальних та мовних засобів, що були доступні для автора белетристичної літератури у III ст. н.е., Гань Бао майстерно створює невеликі світи у кожному своєму сюжетному оповіданні, що вимальовують обрії всесвіту «Записок про пошук духів». Збірка доносить до наших днів широке панорамне бачення когнітивної картини світу ранньосередньовічного Китаю.

Список використаних джерел:

1. Hóng J. Zhōngguó gǔdài wénxué shǐ [History of ancient Chinese literature] / J. Hóng, Y. Guō. Beijing: Beijing shǐfàn dàxué chūbǎn shè, 2008. 327 с.
2. Gàn Bǎo. Sao Shen Ji [Sou Shen Ji (In Search of the Supernatural)] / Gàn Bǎo. *Zhenzhou: Zhōng guó zhōng zhōu gǔ jí chū bǎn shè*, 2010. 372 с.
3. Xie W. Encountering Ghost Princesses in Sou Shen Ji: Rereading Classical Chinese Ghost Wife Zhiguai Tales. Encountering Ghost Princesses in Sou Shen Ji: Rereading Classical Chinese Ghost Wife Zhiguai Tales / Wenjuan Xie // *Unsettling Assumptions: Tradition, Gender, Drag* / Wenjuan Xie. Utah State University : Utah State University Press, 2014. (1ed). С. 244–260.
4. Yuán X. Zhōngguó wénxué shǐ [History of ancient Chinese literature] / X. Yuán, Z. Luō. Beijing: Gāoděng jiàoyù chūbǎn shè, 2009. 346 с.
5. Zhèng Z. Chātú běn zhōngguó wénxué shǐ [Illustrated History of Chinese Literature] / Zhènduó Zhèng. Beijing : Dāngdài shìjiè chūbǎn shè, 2009. 366 с.